

Anketa Sodobnosti XVII: Slovensko gledališče danes

Najbrž ni brez osnove vtis, da se javni kulturni interes v zadnjih nekaj letih dovolj opazno usmerja h gledališču, marsikdaj se prav ob njem osredotoča. Občinstvo gledaliških predstav ne upada, domača dela so deležna največ pozornosti tako z uprizoritvenega vidika kot s strani kritike in, kot rečeno, tudi javnosti. Obstajajo za to kakšni razvidni vzroki? Se je v slovenskem gledališču zadnjega desetletja, desetletja pa pol, zgodilo kaj takšnega, kar ta vsestranski interes za gledališče pojasnjuje? Na to in podobna vprašanja naj bi odgovorila anketa, h kateri je uredništvo povabilo domala vsa veljavna imena današnje slovenske gledališke kulture. Vprašanja, ki smo jih poslali povablencem v anketi, niso vprašanja, na katere pričakujemo odgovore, pač pa nekakšen spodbujevalnik, ki naj bi omogočil, glede na razpoložljivi čas in pripravljenost anketirancev, tako parcialne kot celovite zapise o slovenskem gledališču tega trenutka.

V želji, da bi se v tej anketi oglasili tudi drugi, ki jih morda prav tako zanima gledališka problematika, a jih v uredništvu nismo uspeli »evidentirati«, jih prek te objave vabimo k sodelovanju, računajoč, kajpak, da bodo upoštevali specifikko revialnega tiska, ki daje, vsaj v našem primeru, prednost problemskosti pred prestižno polemiko, čeprav tudi te ne zavrača.

1. Ali je danes mogoče govoriti o slovenskem nacionalnem gledališču?

1. Zadnje čase veliko govorimo o kvalitativnem in kvantitativnem razmahu slovenskega gledališča in v zvezi s tem tudi o razcvetu slovenske dramatike. Pri tem mnogi mislijo, da je razmah gledališča povzročil razcvet dramatike. Zanima nas vaše mnenje o tem in o vzajemnem pogojevanju razvoja dramatike in gledališča?

2. Po drugi strani pa je očitno, da je slovensko gledališče ta čas idejno, vsebinsko in stilno izrazito eklektično, da se v njem enakovredno uveljavljajo vse mogoče, tradicionalne in moderne poetike. Kaj pomeni dejstvo, da gledališče nima enotne ali vsaj prevladujoče poetike, stila, ideologije? Ali pomeni to, da je naše gledališče zgolj polje posameznih teženj, ki jim trenutno materialno in duhovno stanje družbe omogoča dovolj plodna tla za realizacijo, in da to gledališče ni in zakaj ni enotnejše v nacionalnem, razrednem, političnem ali idejno estetskem pomenu besede?

3. V zvezi z drugim je tudi vprašanje o vlogi slovenskega gledališča v slovenskem nacionalnem, političnem in družbenem življenju nasploh. Ali naše gledališče ima ta čas kakršnokoli pomembno vlogo; ali je s svojimi idejami, vsebinami in sporočili dejansko odmevno in s tem tudi vplivno ali celo »nevarno«? To vprašanje je tembolj zanimivo, ker se zdi, da ob gledaliških dosežkih, škandalih, umetniških porazih in podvigih opažamo vse manj odmevov v javnosti. A še tisti, ki so, so bolj ali manj individualne

narave. Npr.: nekaj pisem v Pismih bralcev in osebnih protestov v zvezi z demitizacijo lika Veronike Deseniške v uprizoritvi Kmeclove igre v MGL, nekaj poluradnih kritik ob Jovanovičevi uprizoritvi Kralja na Betajnovi v MGL... Svoje čase je bilo te vrste javnih odzivov več. Spomnimo se polemik ob Korunovi uprizoritvi Pohujšanja leta 1964 ali napadov na Dušana Jovanoviča ob »klanju kure« v predstavi gledališča Pupilije Ferkeverk. Se je vloga gledališča v zadnjem času zmanjšala in je postalo gledališče za javnost manj pomembno? Npr.: koliko nepotrebnih pomislekov in odporov je bilo zoper uprizoritev Jovanovičeve Osvoboditve Skopja v Drami SNG v Ljubljani, a ko je do uprizoritve prišlo, se ni zgodilo nič! Nobenega pohujšanja ni bilo, nobenega škandala, nobene resne politične škode. Ali so bili strahovi »cenzorjev« pretirani?

4. Včasih je bilo slovensko gledališče eksistencialnega in vitalnega pomena za slovenski narod. Pomenilo je dokaz o obstoju naroda, o njegovi enakovrednosti z drugimi narodi in ustvarjalnosti (Župančič: Slovenska gledališka predstava naj bo slovesna maša slovenske besede!). Ali danes narod ni več ogrožen? Vloga gledališča se je spremenila. Kako vidite to vlogo? Ali današnje gledališče to vlogo izpolnjuje? Če danes nima enakovredne vloge, ali je potem sploh potrebno? Pri tem lahko sklepamo, da določene plasti družbe gledališču in kulturi nasploh ne pripisujejo več vitalnega pomena za narod (družbo). Tako se vsaj zdi glede na to, kako je dejavnost materialno obravnavana. Prve dejanske omejitve v materialnem pogledu po stabilizacijskih zaostritvah so najbolj prizadele kulturo v celoti (krčenje programov založb, manjšanje dotacij, ukinitve investicij itn.), medtem ko npr. v Poljski, kljub neprimerno hujši krizi, kulturi vsaj za zdaj — po pisanju in osebnih izjavah kulturnih delavcev — še niso zmanjšali kolača.

II. Kako bi opredelili razmah in razvoj slovenskega gledališča od Odra 57 in Korunove idejne-estetske-stilne revolucije leta 1964 (Pohujšanje...), ki ji je sledil ustvarjalni razmah mlajših ustvarjalcev (Jovanović, Sedlbauer...) in razcvet eksperimentalnega gledališča (Pupilija Ferkeverk, Glej, Pekarna, Nomenklatura, Vetrnica, Pred razpadom...)?

1. Ali so, koliko so in kako so raziskave medija v eksperimentalnih gledališčih (tudi v Evropi in svetu) vplivale na dejavnost institucionalnih gledališč in predvsem na slovensko dramsko pisanje, ki se je v veliki meri razvijalo prav v interakciji z neinstitucionalnimi gledališči?

2. Posebno vlogo so v zadnjem času v razvoju slovenskega gledališča prevzela gledališča zunaj Ljubljane, ki so se v veliki meri odpovedala nekdanji zgolj prosvetno-vzgojni in kulturnostni funkciji in so uspešno razvijala svoje poetike in svoj slog igre (npr. ansambelska igra v Celju), kar je povzročilo, da so nekateri avtorji začeli svoja besedila najprej ponujati »provincialnim« gledališčem in ne ljubljanskim. V čem vidite prispevek teh gledališč?

3. Opažamo tudi kljub razcvetu dramatike v celoti upad poetične drame, svojčas za naš prostor izrazito značilne oblike. V zadnjem času uprizorjeno (z velikim uspehom) eno samo novo besedilo te vrste: Zajčev Voranc. Kako si razlagate to? Menite, da je pojav v posebni zvezi z razcvetom drugih oblik? Ali ta oblika ni več primerna času? Ali mogoče pomenijo Seligovi in Kmeclovi poskusi demitizacije in nove, neromantične konstitucije nacionalnih mitov in po drugi strani Jovanovičeva mitizacija osebne in

skupne polpretekle zgodovinske skušnje (*Osvoboditev Skopja, Karamazovi*) možnost nove nacionalno-konstitutivne dramatike?

4. Koncepti uprizoritev večkrat nekoliko zanemarjajo igro igralca-solistično oz. igro v smislu psihološko-realistične zasnove oseb, tako da govorimo včasih že kar o manjšanju pomena igre, a tudi o pomanjkanju velikih igralcev-osebnosti, na katerih je slonelo slovensko gledališče preteklosti. Po drugi strani pa mnogi pomembni teoretiki še vedno menijo, da osnovo gledališča in njegovo bistvo pomeni igralec. Kako razlagate te spremembe?

5. Prav v zadnjem času opažamo tudi določene spremembe v statusu režiserja. Pred desetimi in več leti smo govorili o režiserju diktatorju, ki si podreja vse od besedila do igralca; danes pridobivajo veljavo dramaturgi, vse več neposrednih kompetenc imajo programski sveti, ki neredko začenjajo predstavljati tudi neke vrste cenzuro, seveda prikrito; po drugi strani veliko govorimo o timskem delu itd. Kako bi opredelili te spremembe v organizacijsko-umetniški tehnologiji dela naših gledališč?

III. Ali je možna kaka splošna opredelitev trenutnega stanja slovenskega gledališča in, na podlagi skušenj preteklosti in razmisleka o sedanjosti, tudi kolikor toliko oprijemljiva slutnja prihodnosti slovenskega gledališča?